

STATE, LAW AND DIPLOMACY IN ROMANIAN SOCIETY IN THE LATE NINETEENTH CENTURY AND EARLY TWENTIETH CENTURY

Cristinel Ioan Murzea

Prof., PhD, "Transilvania" University of Brașov

Abstract: In the context of the dynamic of international relations, and taking into consideration the physiognomy of internal factors of objective and subjective nature, the evolution of Romanian society has imposed specific forms of manifestation regarding the organization of the state, form and functions of law, and the approach of national diplomacy through public policy within the European system of the last decades of the nineteenth century and those that preceded World War I.

In the new historical context, the law and the public diplomacy will be a political bond that made possible the affirmation of the cohesion of the entire Romanian nation by creating a favorable climate necessary to finish building the national state, free and independent.

Keywords: national state, law, diplomacy, ideology, nation.

În contextul profundelor transformări ce au avut loc în structura sistemului social economic și politic produse ca urmare a "revoluțiilor atlantice", secolul al XIX-lea - ca secol al naționalităților - avea să se dezvolte o nouă orientare cu privire la rolul și funcțiile statului național care deținea în centrul său - națiunea¹ - ca placă turnantă obiectivată și legitimată prin principiile dreptului natural cât și prin cele ale diplomației naționale, aveau să schimbe geografia politică a Europei prin apariția unor noi state clădite pe principiile generoase ale dreptului public internațional ce puneau în lumină dreptul legitim al poporului la autodeterminare național-statală și afirmarea deopotrivă a drepturilor colective prin promovarea unor politici publice ce puneau în centrul lor interesul cetățeanului.

¹ C. I. Murzea, *Reforma statului și dreptului în epoca modernă*, Editura Sitech, Craiova, 2013, p.9.

Procesualitatea și evoluția conceptului de stat național s-a evidențiat în cadrul acelor orientări și curente ideologice aparținând doctrinelor iluministe cât și a celor romantice, care aveau să dezvolte în planul mentalității juridice colective, conturarea ideii de stat al tuturor teritoriilor locuite de români. În acest context dreptul cât și diplomația românească s-au constituit într-un factor dinamic în promovarea interesului național, fiind în același timp "un laborator teoretic" în care s-a plămădit și s-au definitivat obiectivele programatice ale revoluțiilor naționale, ce visau prăbușirea imperiilor multinaționale și constituirea concomitentă ale unor tinere state naționale, care aveau să schimbe raportul de forțe de pe eșichierul vieții politice internaționale, afirmând dorința legitimă a popoarelor de a trăi liber în concordanță cu principiile ce guvernează regimurile democratice, în granițele unor state naționale în care drepturile și libertățile publice apăreau ca fiind garanția evoluției lor viitoare².

Principiile de drept public cât și formele de manifestare a diplomației externe promovată de fruntașii mișcării naționale a românilor de pe o parte sau alta a munților Carpați, a reprezentat în plan politic un program național prospectiv care s-a finalizat prin etape distincte necesare îndeplinirii lui, cum au fost reperele istorice reprezentate de momente precum – 24 ianuarie 1859, 9 mai 1877 și 1 decembrie 1918, în urma cărora românii s-au afirmat în viața internațională ca și națiune organizată politic, ca subiect distinct de drept internațional, promovându-și prin aceste mijloace specifice obiectivul fundamental și anume acela de a-și constitui un stat unitar neatârnat.

În promovarea acestui obiectiv, dreptul prin funcțiile sale între care funcția de instituționalizare sau de formalizare juridică a organizării social-politice este esențială³, se constituie într-un mijloc specific și un factor dinamic, în conturarea „programului partidei naționale” în promovarea noilor principii ale dreptului internațional public conturate la sfârșitul secolului XX care în esență militau pentru egalitatea în drepturi a tuturor statelor cât și pe dreptul

² Ibidem

³ Cf I. Ceterchi, M. Costin, S. Popescu, *Rolul social al dreptului*, în volumul *Rolul și funcțiile dreptului*, Editura Academiei, București, 1974, p.16.

popoarelor la autodeterminare națională și statală, până la constituirea de state independente de sine stătătoare.

În realizarea acestui obiectiv istoric, dacă până la jumătatea secolului al XIX-lea au avut întâietate argumente cum ar fi cele de ordin istoric, filologic, etnografic, geografic sau uneori cele de natură religioasă, constatăm că de la acest moment se adaugă în arsenalul acestor motivări cele de ordin juridic cu reflexe directe în dinamica diplomației externe, reprezentată de afirmarea drepturilor naturale ale omului, din care au derivat drepturile istorice ale românilor ce s-au constituit într-o - placă turnantă – a tuturor ideologiilor naționale cum au fost cele ale daco-românismului prin care s-au difuzat în plan intern cât și internațional dorința națiunii române de a-și constitui un așezământ statal propriu prin intermediul căruia să-și promoveze interesele legitime în conformitate cu dreptul natural și istoric.

Deși dreptul este un produs al statului, constatăm că datorită cauzelor mai sus arătate, națiunea română a înțeles că în această etapă rolul și funcțiile dreptului sunt acelea ce vizează în perspectivă istorică crearea unui stat național în vatra strămoșească a „Daciei Mari” folosind totodată și pârgurile oferite de diplomația externă în promovarea acestui obiectiv prin intermediul numeroaselor memorii adresate către Marile Puteri ale vremii cât și reprezentanților acestora în Principate care practic vor deveni agenți ai cauzei naționale a românilor în circuitul relațiilor diplomatice ale vremii.

Pe aceste coordonate dreptul va deveni un liant în demersul concret de unificare în plan teritorial cât și politico-instituțional al tuturor românilor, el conturând și reglementând prin mijloacele sale specifice principalele instituții politice care vor crea baza obiectivă în procesul concret de unificare în plan social-economic cât și cultural-spiritual al poporului român, care datorită vicisitudinilor istorice s-a dezvoltat sub dominație străină și în cadrul unor entități statale artificiale.

Cu toate acestea poporul român a avut o evoluție unitară ce se poate argumenta prin discursul politic cât și prin acțiunile concrete revoluționare, fapt ce a determinat crearea unui set de obiective naționale comune, care s-au reflectat în demersurile politico-juridice și diplomatice ce au premers actul de la 24 ianuarie 1859, când s-a realizat în opinia contemporanilor „Unirea

cea Mică”, placa turnantă a viitorului edificiu național unitar român desăvârșit prin actul de la 1 Decembrie 1918.

Secolul al XIX-lea, definit în mod obiectiv ca „secol al naționalităților” în cursul căruia națiunile s-au afirmat și s-au organizat atât pe verticala națională cât și pe orizontala europeană, a fost un secol al solidarității și unității urmărite și realizate pe toate planurile⁴. Epoca modernă, prin însuși esența sa, a impus forme și structuri noi, unitare, în locul pluralității și a particularismului feudal, Europa devenind în acest context o entitate economică, politică și spirituală, fapt ce a adus cu sine mutații sensibile și la nivelul ideologiei și a mentalității oamenilor⁵.

În cursul secolului al XIX-lea se schițează și se desăvârșesc profilul multora dintre națiunile europene din zilele noastre pe de o parte, iar pe de alta, ca un element definitoriu al acestui secol, ce a fost evidențiat în mod constant în doctrina de specialitate, este lupta popoarelor pentru eliberare socială și națională de sub dominația străină a imperiilor multinaționale și totodată procesul concomitent de constituire a noilor state naționale proprii, proces care va deveni o axiomă și o componentă fundamentală a „principiului naționalităților” ce va fi impus ca o dogmă în practica diplomatică internațională. Astfel constituirea statelor naționale modifică radical echilibrul european și creează totodată o nouă perspectivă a dezvoltării istorice⁶.

În secolul în care libertatea, adevărata „religie a epocii moderne” a reprezentat o aspirație universală iar frământările care au avut drept scop instaurarea acesteia, au făcut ca acest ideal al filosofiei luminilor să devină un obiectiv cu profunde implicații de natură politică și juridică⁷.

Legislația nouă a tânărului stat național realizat la 1859 cât și extinderea legislației dintr-o provincie în alta, a făcut posibil ca statul român să dobândească un caracter unitar, în vederea evoluției viitoare care însemna dobândirea independenței de stat și desăvârșirea unității național-

⁴ J. B. Duraselle, *L'idee de L'Europe dans l'histoire*, Paris, Dalloz, 1965, p.28.

⁵ Ibidem

⁶ C. I. Murzea, op.cit., p.13

⁷ D.D. Roșca, *Temeiuri filosofice ale ideii raționale*, Editura Dacia Traiana, Sibiu, 1943, pp. 3-6.

statale a tuturor teritoriilor în care populația românească era majoritară conform principiului juridic al proporționalității.

Cu toate acestea, fiecare națiune, mare sau mică, puternică sau slabă, este, în principiu, un rezervor de putere creatoare, de cultură originală, fiecare popor reprezintă o valoare unică în lume nici unul nu poate fi înlocuit prin altul⁸. Existența unei națiuni se justifică prin valorile de cultură pe care le face posibile, prin potențialul ei de spiritualitate⁹.

S-a subliniat în doctrină faptul că spațiul european nu avea să dea o imagine unitară vizând procesualitatea cristalizării conștiinței naționale folosită în demersul obiectiv de naștere a „statului național” fapt ce-și are originea în realitățile de ordin istoric. Astfel pentru Germania, Italia, zona Europei centrale sau peninsula Balcanică se pot identifica procese similare care practic interferează două momente și anume – formarea unei conștiințe naționale pe de o parte, iar pe de alta, la cristalizarea unei ideologii bazată pe doctrina națională, având la bază principiile juridice și politicile publice promovate de către obiectivele programatice ale Revoluției franceze din anul 1789, demers ce a avut o evoluție sincronă¹⁰.

În replică, emergența conștiinței naționale la popoarele care dispuneau de o structură de stat proprie a fost mult ușurată căci existența instituțiilor reprezentative și a vieții comunitare, în mod firesc, au întărit considerabil conștiința apartenenței la o unitate sau entitate națională¹¹.

Evoluția spre național, transformarea conștiinței de neam în conștiință națională s-a realizat treptat, valorile celei dintâi fiind încorporate, căpătând sensuri noi în cuprinsul celei de a doua. În cazul românesc – și nu numai în acesta – de la caracterul pur contemplativ al identității de neam se trece sub impactul filosofiei luminilor la o activă luptă politică¹², luptă ce dă impresia unor noi opțiuni, exprimă un alt orizont mintal, urmărind totodată redimensionarea societății în raport cu realitățile proprii fiecărui popor. Astfel conștiința unității de neam devine conștiință națională, astfel că populația nu mai reprezintă un „simplu volk” legat prin comunitatea de rasă și cultura

⁸ Ibidem

⁹ A. F. Grabski, *Notion et conscience nationale. Observations sur la structure de processus de la formation des nations moderne sen Europe Centrale*, în vol. *Developpement de la conscience nationale*, HAM, Paris, 1982, p.7.

¹⁰ Xxx, *La developement de la conscience nationale en Europe Orientale*, Dalloz, Paris, 1968, pp.78-79.

¹¹ Ibidem

¹² Gh. Platon, *De la conștiința de neam la conștiința națională. Condițiile istorice care au favorizat desăvârșirea procesului*, în *Studii și articole de istorie*, XLIX-L, 1984, pp. 224-258.

istorică, ci el devine un corp activ alcătuit nu din supuși ci din cetățeni priviți ca subiecți de drept în cadrul societății prin așa-zisul contract social. Comunitatea socială era dată nu numai de elemente precum cele privind rasa, limba, istoria comună ci și pe cele de natură normativă oferite de dreptul pozitiv ce punea în lumină noua viziune cu privire la patrie cât și la drepturile și libertățile publice.

În acest context fruntași ai mișcării naționale din Transilvania precum Gh.Șincai sau Petru Maior au promovat drepturile legitime ale tuturor românilor folosind în acest scop argumente ce țineau de principii vizând drepturile istorice cât și a celor de natura drepturilor colective, care au drept final realizarea unui stat nou ce avea drept obiectiv înfăptuirea fericirii publice cât și a libertății de gândire¹³.

În același sens conceptul juridic privind libertatea devine un adevărat simbol în opera lui Ioan Pioariu Molnar, care prin întreaga sa activitate publicistică și literară a făcut să renască unitatea politică și culturală a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, fiind un creuzet teoretic în care s-au plămădit doctrinele și politicile publice vizând emanciparea națională a tuturor românilor care au avut drept preambul mișcarea „supplexului”, adevărată chartă a drepturilor naționale ale românilor din Transilvania.

Alături de argumentele de ordin istoric, sunt tot mai prezente principiile și normele juridice ce proclamă drepturile și libertățile publice fundamentale ale cetățeanului, fapt ce denotă o schimbare de atitudine la nivelul politicilor publice promovate care practicau permis demersul practic revoluționar care a dus la unirea Principatelor la 1859, la obținerea independenței de stat la 1877 și s-a desăvârșit prin actul de la 1 Decembrie 1918, care a reprezentat corolarul luptei de emancipare națională a tuturor românilor¹⁴.

Argumentele vizând drepturile naturale ale românilor, ce-și aveau suportul în ideile revoluției franceze de la 1789, puneau în mișcare principiul naționalităților, ce avea să constituie chintesența demersurilor diplomatice obiectivate prin cele peste 200 de memorii adresate marilor

¹³ Xxx, *Istoria statului și dreptului românesc*, vol.II, partea a II-a, Editura Academiei RSR, București, p.362.

¹⁴ C. I. Murzea, op,cit, p.24

puteri în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ce făceau cunoscută cauza partidei naționale din teritoriile locuite de români cât și acuitatea cu care trebuia rezolvată „chestiunea românească”.

Dreptul prin ramurile instituțiilor și principiile sale a oferit un instrument adecvat menit să realizeze în plan instituțional, politic, economic cât și social-cultural, unificarea în aceste domenii ce dădeau expresie conceptului de stat național unitar, obiectiv eminent prioritar în programele formulate de-a lungul secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX.

Unificarea legislativă înfăptuită după 1859, în ceea ce privește principatele Țara Românească și Moldova cât și cea schițată de activitatea Dietei românești de la Sibiu în perioada liberalismului istoric dintre anii 1863-1865, și desăvârșită după actul de la 1 Decembrie 1918, venea să arate faptul că între statul național, politicile publice promovate la nivel central cât și în ceea ce privește realizarea dreptului s-a realizat o sinteză organică, fapt ce a avut drept rezultat modernizarea societății românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX, prin marile reforme ce au avut drept efect consolidarea tânărului stat național român.

Dreptul a reprezentat totodată o formă de exprimare a luptei naționale a românilor din Transilvania, o componentă a ideologiei naționale, un factor dinamizator în renașterea conștiinței naționale din acest teritoriu, un creuzet în care s-a cimentat alianța socială ce avea să erupă prin declanșarea revoluției naționale ce a avut loc la sfârșitul Primului Război Mondial, când s-au ivit condițiile obiective ce aveau să pună în lumină din nou dreptul popoarelor la autodeterminare cât și drepturile constituționale legitime la viață proprie națională într-un stat independent.

BIBLIOGRAPHY:

1. Ceterchi I., Costin M., Popescu S., *Rolul social al dreptului*, în volumul *Rolul și funcțiile dreptului*, Editura Academiei, București, 1974.
2. Duraselle Jean Baptiste, *L'idée de L'Europe dans l'histoire*, Paris, Dalloz, 1965.

3. Grabski, Andrzej F., *Notion et conscience nationale. Observations sur la structure de processus de la formation des nations moderne sen Europe Centrale*, în vol. *Developpement de la conscience nationale*, HAM, Paris, 1982.
4. Murzea, C., *Reforma statului și dreptului în epoca modernă*, Editura Sitech, Craiova, 2013.
5. Platon, Gh., *De la conștiința de neam la conștiința națională. Condițiile istorice care au favorizat desăvârșirea procesului*, în *Studii și articole de istorie*, XLIX-L, 1984.
6. Roșca, D.D., *Temeiuri filosofice ale ideii raționale*, Editura Dacia Traiana, Sibiu, 1943.
7. xxx, *Istoria statului și dreptului românesc*, vol.II, partea a II-a, Editura Academiei RSR, București.
8. xxx, *La developement de la conscience nationale en Europe Orientale*, Dalloz, Paris, 1968.